provincie
Limburg

Provinciale Staten

Clustercode	CULT	**Uw kenmerk**	-
Ons kenmerk	DOC-01008047	**Maastricht**	27 oktober 2026
Bijlage(n)	1	**Verzonden**	29 oktober 2026

Onderwerp
G-26-030 Statenvoorstel inzake aanbevelingen voor de structurele borging van de provinciale rol in het sociaal domein

Geachte Staten,

Bijgaand bieden wij u het Statenvoorstel en de Uitgangspuntennotitie aan over de structurele borging van de provinciale rol in het sociaal domein. De stukken zijn bestemd voor de vergadering van de Statencommissie Economie en Samenleving op 13 november 2026 en de vergadering van Provinciale Staten op 11 december 2026.

Gedeputeerde Staten van Limburg

voorzitter

secretaris

provincie
Limburg

Statenvoorstel

Cultuur

Onderwerp	Statenvoorstel inzake aanbevelingen voor de structurele borging van de provinciale rol in het sociaal domein
G-nummer	G-26-030

Onderwerp

Statenvoorstel inzake aanbevelingen voor de structurele borging van de provinciale rol in het sociaal domein

Samenvatting

De sociale opgaven in Limburg vragen om een langdurige en samenhangende inzet. In de afgelopen jaren heeft de provincie samen met partners gewerkt aan deze opgaven. De ervaringen daarmee vormen aanleiding om stil te staan bij de rol van de provincie op dit terrein. Dit statenvoorstel beschrijft de aanbevelingen voor een duurzame en passende borging van die rol.

Voorstel

1. De aanbevelingen in de bijgevoegde nota *Verbindend vooruit en blijvend van betekenis* over de provinciale rol in het sociaal domein, over te nemen.
2. Te bevestigen dat de Provincie Limburg in het sociaal domein een structurele, complementaire en duidelijk begrensde rol vervult naast gemeenten, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en het Rijk.
3. Deze aanbevelingen te gebruiken als basis voor de inhoudelijke doorontwikkeling van de Sociale Agenda.

Aanleiding en bestuurlijke context

Limburg staat voor een langdurige sociale opgave. Gezondheidsverschillen, afnemende sociale cohesie en sociaal-economische kwetsbaarheid werken door van generatie op generatie. De ervaren gezondheid ligt met 63% onder het landelijke niveau van 68 tot 70%. Onder jongeren heeft 17% te maken met overgewicht, tegenover 13% landelijk. Daarnaast groeit 1 op de 8 kinderen op in armoede. Dit zijn geen op zichzelf staande problemen, maar uitingen van bredere ongelijkheid in gezondheid, ontwikkeling en maatschappelijke deelname.

Limburglaan 10
6229 GA Maastricht

Postbus 5700
6202 MA Maastricht

+31 43 389 99 99
www.limburg.nl

Al in 2015 werd in het rapport over de ‘Limburg factor’ geconstateerd dat de achterblijvende gezondheidscijfers in Limburg samenhangen met sociaal-economische oorzaken, zoals bestaanszekerheid, leefomgeving, woonsituatie en opleidingsniveau. De GGD Zuid-Limburg stelde toen: “*Als de Nederlander bijna een jaar langer leeft, waarom zou dat voor de Limburger dan niet mogelijk zijn? Dus het streven is helder. Wat staat ons dan de komende jaren te doen? De oplossingsrichtingen zoals beschreven per hoofdstuk zijn in vier woorden te vangen: opvoedingsondersteuning, onderwijs, arbeid en begin bij de jeugd*”.

Dit markeerde het begin van de provinciale Sociale Agenda. De beschreven opgaven verdwijnen echter niet vanzelf en laten zich niet oplossen binnen één bestuursperiode. Zij vragen om langdurige samenwerking, bestuurlijke continuïteit en een overheid die in staat is om over domeinen, schaalniveaus en bestuursperioden heen consistent te handelen. Tegen die achtergrond is de vraag niet of er provinciale betrokkenheid nodig is, maar hoe die betrokkenheid duurzaam en passend wordt ingericht.

Uw Staten hebben het belang van de Sociale Agenda in verschillende samenstellingen steeds bevestigd en op 7 november 2025 tevens verzocht te verkennen of de Sociale Agenda structureel kan worden geborgd. In de bijgevoegde nota is daarom, samen met maatschappelijke partners, gemeenten en andere betrokkenen, verkend hoe de rol van de Provincie Limburg in het sociaal domein duurzaam en passend kan worden ingericht.

Blijvende noodzaak

Opbrengsten en duiding van tien jaar Sociale Agenda
De afgelopen jaren heeft de provincie samen met partners gebouwd aan een sociale infrastructuur en aan concrete interventies die bijdragen aan gezondheid, kansengelijkheid, bestaanszekerheid en leefbare gemeenschappen. Daarbij zijn op onderdelen aantoonbare resultaten bereikt. Zo laat de Gezonde Basisschool van de Toekomst (GBT) positieve effecten zien op voeding, pestgedrag, BMI-ontwikkeling en leerprestaties. Mede dankzij de ondersteuning vanuit de Provincie Limburg zijn er inmiddels 44 GBT-locaties in Limburg én zijn 6 GBT-locaties ontstaan in andere provincies zoals Groningen, Overijssel, Utrecht en Noord- en Zuid-Holland.

Ook via Kansrijke Start en daaraan verbonden aanpakken als Voorzorg, Nu Niet Zwanger, Centering Pregnancy en Stevig Ouderschap zijn voorzieningen, netwerken en trajecten opgebouwd. In het kader van preventie zijn in Zuid-Limburg in 2025 bijvoorbeeld 357 gezinnen ondersteund door Stevig Ouderschap en zijn er ongeveer 235 prenatale huisbezoeken geweest om zwangeren en gezinnen in een kwetsbare situatie tijdig te kunnen ondersteunen in hun wensen en behoeften rondom de zwangerschap.

Daarnaast is geïnvesteerd in een provinciale provinciebrede sociale basisinfrastructuur van maatschappelijke organisaties, in gebiedsgerichte samenwerking en kennisontwikkeling en innovatie, onder meer in samenwerking met academische werkplaatsen, GGD’en, zorgverzekeraars, ziekenhuizen en Brightlands Maastricht Health Campus.

Deze beschikbare resultaten laten zien dat de provinciale inzet op onderdelen meerwaarde heeft en dat langdurige samenwerking concrete opbrengsten oplevert in infrastructuur, partnerschap, kennisontwikkeling en in bewezen effectieve interventies. Zij laten echter niet zien dat de bredere maatschappelijke opgave als geheel al is opgelost of dat op alle indicatoren sprake is van een positieve trend. In de beschikbare rapporten en onderzoeken over de Sociale Agenda zijn immers zowel gunstige als ongunstige ontwikkelingen zichtbaar.

Dat onderstreept niet dat de ingezette koers niet effectief is, maar bewijst dat de Limburgse opgaven hardnekkig, meerjarig en weerbarstig zijn en om een bestendige overheid vragen die over domeinen, schaalniveaus en bestuursperioden heen consistent kan handelen.

Belang van structurele borging
We hebben gezien dat de provinciale inzet blijvend van meerwaarde is. Structurele borging maakt de provinciale rol in het sociaal domein bestendiger en biedt partners meer duidelijkheid en voorspelbaarheid. Zo kan de provincie voortbouwen op opgebouwde kennis, netwerken en aanpakken en haar rol als systeempartner, verbinder en kennismakelaar invullen binnen de langjarige samenwerking die de maatschappelijke opgaven vragen.

Dit betekent niet dat activiteiten of subsidies voor langere tijd vastliggen. De provincie blijft de effectiviteit van haar inzet evalueren en maakt periodiek keuzes. Een integrale werkwijze en toegankelijke instrumenten zijn voorwaarden om de provinciale rol goed te vervullen.

Het ontbreken van structurele borging heeft daardoor concrete gevolgen. Voor partners is onvoldoende zeker of de provincie ook op langere termijn betrokken blijft. Dat belemmert langjarige samenwerking, terwijl juist in het sociaal domein duurzame relaties, vaste aanspreekpunten en meerjarige inzet essentieel zijn. Bewezen aanpakken vragen telkens opnieuw om bestuurlijke en financiële bevestiging, terwijl zij gebaat zijn bij bestendiging, doorontwikkeling en opschaling. Opgebouwde kennis, netwerken en werkzame werkwijzen blijven kwetsbaar wanneer zij niet worden geborgd. Ook de mogelijkheid om richting het Rijk of andere partners meerjarige afspraken te maken, wordt hierdoor beperkt. Een provincie die zelf niet structureel gepositioneerd is, kan extern moeilijk als duurzame samenwerkingspartner optreden. Voor inwoners zullen de effecten geleidelijk en indirect zichtbaar worden. Zij profiteren uiteindelijk van een minder versnipperde aanpak en een stabieler ondersteunend netwerk. Bovendien zorgt duurzaam provinciaal beleid ondersteunend zijn voor partners om in te spelen op onverwachte ontwikkelingen, zoals economische tegenwind of andere onverwachte crises.

Deze structurele borging is niet hetzelfde als het ongewijzigd voortzetten van bestaand beleid. Zij is bedoeld om een duurzame provinciale rol mogelijk te maken waarbinnen per bestuursperiode kan worden herijkt op prioriteiten, aanpak, instrumenten en omvang van de inzet. Daarmee ontstaat meer continuïteit dan in de huidige situatie, zonder toekomstige colleges en Staten inhoudelijk of financieel onnodig vast te leggen.

Inhoudelijke koers

De inhoudelijke koers blijft onverminderd relevant. In de recente rapportage van EMMA (DOC-00935233) en de Volksgezondheid Toekomst Verkenning (VTV) van het RIVM wordt dit ook onderkend. De focus op bestaanszekerheid, gezondheid, jeugd en leefbare wijken en dorpen zijn over 5 jaar én over 25 jaar nog steeds relevant. Deze thema's zijn niet tijdelijk, maar raken aan de kern van de Limburgse opgave en sluiten bovendien aan op bredere nationale prioriteiten.

De inhoudelijke provinciale inzet rust daarom op drie nauw samenhangende maatschappelijke hoofdlijnen:

- Preventie en gezondheid;
- sociale cohesie in kwetsbare gemeenschappen;
- bestaanszekerheid voor kwetsbare groepen.

Wie gezondheidsachterstanden wil terugdringen, moet ook kijken naar bestaanszekerheid, leefomgeving, basisvaardigheden, participatie en de sociale basis. Wie bestaanszekerheid wil versterken, moet ook investeren in stads- en dorpsgemeenschappen, waarin mensen elkaar kunnen ontmoeten, ondersteunen en vooruithelpen. En wie preventie serieus neemt, moet vroeg beginnen en langdurig volhouden. In de bijgevoegde nota kunt u lezen hoe het RIVM het belang van langjarige inzet op deze onderwerpen onderschrijft.

De structurele borging van de provinciale rol beoogt daarom voort te bouwen op de bestaande koers, met blijvende aandacht voor jeugd, krachtige gemeenschappen, inwoners in een kwetsbare positie en voor sport en bewegen als middel.

Wat de afgelopen jaren is opgebouwd

Hiermee sluiten we aan bij wat de afgelopen jaren is opgebouwd. Daaruit is zichtbaar geworden dat een consistente provinciale inzet samen met partners concrete opbrengsten kan opleveren. Er is gebouwd aan een brede sociale basisinfrastructuur met maatschappelijke organisaties zoals Jeugdwerk Limburg en Senioren Limburg. Er is structureel ingezet op Kansrijke Start waardoor gezinnen met kinderen beter zijn ondersteund vanaf de eerste 1.000 dagen van het kind. Ook is samen met partners de basis gelegd voor de Gezonde Basisschool van de Toekomst, waarin gezondheid en ontwikkeling van kinderen centraal staan, en die is over de gehele provincie uitgerold.

Daarnaast is in gebieden waar de nood het hoogst is gewerkt aan gebiedsgerichte samenwerking in wijken en gemeenschappen. Dat heeft geleid tot krachtige coalities en tot het verbinden van sociale opgaven aan bredere gebiedsgerichte aanpakken. Ook op het terrein van kennisontwikkeling en innovatie is substantieel opgebouwd, onder meer via Maastricht Studies, academische werkplaatsen en nieuwe zorginnovaties in samenwerking met de Brightlands Maastricht Health Campus, de GGD'en, zorgverzekeraars en de Limburgse ziekenhuizen.

Deze resultaten laten zien dat de provinciale betrokkenheid meer is dan subsidiëren alleen.

De provincie helpt om aanpakken van de grond te krijgen, partners bijeen te brengen en succesvolle werkwijzen vast te houden en op te schalen. Dit zien we onder andere terug in de werkwijze die we hanteren bij de sport- en beweegakkoorden, maar ook in de gebiedsgerichte aanpak voor wijken en dorpen waar de nood het hoogst is. Ook deze verschillende rollen willen we met de bijgevoegde nota beter vastleggen.

Provinciale rolopvatting

De primaire verantwoordelijkheid in het sociaal domein ligt in belangrijke mate bij gemeenten en het Rijk. Tegelijkertijd laten de Limburgse opgaven zien dat veel vraagstukken zich niet houden aan gemeentegrenzen, beleidsdomeinen of bestuurslagen. Juist daar ligt de meerwaarde van de provincie: niet in het overnemen van lokale verantwoordelijkheden ten aanzien van het sociaal domein, maar in het ondersteunen en organiseren van bovenlokale samenhang, het versterken van regionale samenwerking en het verbinden van praktijk, beleid en schaalniveaus. Vanuit die positie als middenbestuur kan de provincie een rol vervullen als complementaire systeempartner die past bij de aard van de opgaven: grensoverstijgend, domeinoverstijgend en vanuit partnerschap.

Partners bevestigen dit beeld. De kracht van de provincie ligt niet in een eigenstandige uitvoeringsverantwoordelijkheid binnen het sociaal domein, maar in het ondersteunen, verbinden, agenderen en bestendigen van wat lokaal en regionaal nodig is. Dat vraagt om een rolopvatting die enerzijds helder is in ambitie en anderzijds scherp in begrenzing. De provincie treedt niet in de plaats van gemeenten of maatschappelijke organisaties en neemt geen verantwoordelijkheden over die lokaal thuishoren. De provinciale rol begint waar afstemming, schaal, continuïteit en samenhang nodig zijn en waar partijen dat niet afzonderlijk kunnen organiseren.

Daarmee adviseren we dat de provincie in de kern vier verschillende, maar elkaar ondersteunende rollen vervult:

- Als **systeempartner** versterken en ondersteunen wij lokaal en regionaal beleid zonder taken van anderen over te nemen. Dat vraagt om nauwe en gelijkwaardige afstemming met gemeenten en om het gezamenlijk agenderen van structurele knelpunten richting Den Haag.
- Als **verbinder** brengen wij partijen, regio's en beleidsterreinen bijeen, zodat sterke coalities ontstaan en succesvolle werkwijzen kunnen worden behouden en opgeschaald.
- Als **kennismakelaar** helpen wij kennis, data en werkzame aanpakken te ontsluiten, te delen en verder te brengen, binnen Limburg en waar relevant ook daarbuiten.
- Als **financier** maken wij maatschappelijke inzet en meerjarige regionale programma's mogelijk en dragen wij bij aan het verduurzamen van bewezen aanpakken, terwijl wij ook ruimte bieden aan vernieuwing en regionale allianties.

Deze rol past bij de provincie als middenbestuur: met overzicht over schaalniveaus en beleidsterreinen, maar met blijvende betrokkenheid bij de leefwereld van inwoners en partners. Veel maatschappelijke vraagstukken vragen niet om een extra bestuurslaag in de uitvoering, maar wel om een betrouwbare partner die verbinding realiseert, continuïteit helpt borgen en regionale belangen zichtbaar maakt richting het Rijk en Europa.

Richting het Rijk vraagt deze positionering ook om duidelijkheid. Een structurele rol van provincies in het sociaal domein is niet vanzelfsprekend vanuit nationaal perspectief, maar wordt in de praktijk wel door onze partners gevraagd. Juist daarom is het van belang dat wij zelf bestuurlijk zichtbaar maken dat onze rol niet incidenteel, maar bestendig is. Dat versterkt ook onze positie richting het Rijk: wie langjarige samenwerking, samenhang tussen ministeries en ruimte voor integrale gebiedsgerichte aanpakken vraagt, moet zelf als duurzame en voorspelbare partner kunnen optreden.

De propositie Sociaal en Veerkrachtig Limburg (DOC-00869087), opgesteld in samenwerking met een brede alliantie regionale partners, sluit daarbij aan door te benadrukken dat de provincie Limburgse opgaven zichtbaar kan maken richting Den Haag en Europa en regionale initiatieven kan verbinden aan landelijke en Europese ontwikkelingen.

Wat dit bestuurlijk vraagt
Een structurele rol vraagt ook om een andere manier van werken. Het betekent ook scherp zijn op onze rol. Partners hebben behoefte aan duidelijkheid, meerjarige continuïteit, eenvoudige processen, vaste aanspreekpunten en minder administratieve lasten. Betrouwbaar bestuur betekent daarom niet alleen inhoudelijke keuzes maken, maar ook zorgen voor voorspelbare samenwerking en werkbare instrumenten.

Een structurele provinciale rol is in de praktijk belangrijk omdat de sociale opgaven niet binnen één bestuursperiode zijn opgelost. Bestendige betrokkenheid helpt partners om samen te werken, opgebouwde kennis en netwerken te behouden en werkzame aanpakken verder te ontwikkelen. Ook kan de provincie zo bovenlokale knelpunten blijven verbinden en agenderen. Dit biedt continuïteit, zonder vast te leggen dat bestaande activiteiten of subsidies automatisch worden voortgezet: de inzet blijft periodiek onderwerp van afweging en evaluatie.

Daarnaast is integraal werken noodzakelijk. Sociale ontwikkeling raakt aan onder andere wonen, leefbaarheid, arbeidsmarkt, natuur, gezondheid en veiligheid. Wie als overheid daadwerkelijk verschil wil maken, moet dus ook intern over domeingrenzen heen samenwerken.

Daarom stellen we aan uw Staten voor om de Sociale Agenda structureel voort te zetten en de provinciale rol in het sociaal domein duurzaam te verankeren. Daarbij zetten we in op een complementaire, verbindende en betrouwbare rol, voortbouwend op de bestaande koers rond gezondheid, sociale cohesie en bestaanszekerheid, met ruimte voor nieuwe ontwikkelingen en aantoonbare impact voor Limburgers. Het bereiken van maatschappelijke resultaten vraagt natuurlijk ook om de inzet van financiële middelen. Daarover wordt echter pas gesproken tijdens de doorontwikkeling van ons beleid vanaf 2028.

Op basis van de verkenning en in aansluiting op de bijgevoegde nota stellen wij voor de volgende aanbevelingen te hanteren voor de structurele borging van de provinciale rol in het sociaal domein:

1. We erkennen dat maatschappelijke ontwikkelingen een lange adem vragen en adviseren de Sociale Agenda daarom structureel voort te zetten;
2. We bevelen aan om in het sociaal domein voor een betrouwbare en complementaire rol te kiezen;

3. We bevelen aan om blijvend in te zetten op bestaande maatschappelijke opgaven;
4. We adviseren ruimte te houden om in te spelen op nieuwe kansen en luisteren daarbij naar behoeften uit de samenleving;
5. We adviseren te handelen als één integrale overheid en te werken op basis van vertrouwen met onze partners;
6. We adviseren samen met onze partners te blijven investeren in het bredere sociaal domein en onze organisatie hierop in te richten;
7. We adviseren inzichtelijk te maken wat de impact van ons beleid is voor de Limburger.

Structurele borging betekent daarbij niet dat de inhoudelijke prioriteiten, de financiële inzet of de precieze instrumenten voor de lange termijn ongewijzigd worden vastgelegd. Juist de aard van de maatschappelijke opgaven vragen om een bestendige provinciale betrokkenheid, gecombineerd met de mogelijkheid om per bestuursperiode te herijken op prioriteiten, aanpak en omvang van de inzet. Zo bieden wij partners meer continuïteit en voorspelbaarheid dan in de huidige situatie, terwijl toekomstige Staten en colleges ruimte behouden om op basis van nieuwe inzichten en omstandigheden hun eigen afwegingen te maken.

Bevoegdheid

De Provincie Limburg heeft geen wettelijke bevoegdheden binnen het sociaal domein. De provinciale inzet op dit terrein is autonoom beleid dat door Provinciale Staten wordt vastgesteld vanuit hun kaderstellende rol.

Juist omdat de provincie in de uitvoering geen primaire verantwoordelijkheid heeft, is een scherpe afbakening van de provinciale rol van belang. De provinciale meerwaarde ligt niet in het overnemen van lokale taken, maar in het ondersteunen en organiseren van bovenlokale samenhang, het versterken van regionale samenwerking en het verbinden van praktijk, beleid en schaalniveaus.

Beoogd resultaat

Indien uw Staten de voorgestelde aanbevelingen uit de nota *Verbindend vooruit en blijvend van betekenis overnemen*, ontstaat een duidelijker en bestendiger kader voor de provinciale rol in het sociaal domein. Daarmee kan de Provincie Limburg voor partners een betrouwbaardere en voorspelbaardere samenwerkingspartner zijn, kunnen bewezen aanpakken beter worden bestendigd en doorontwikkeld, en wordt de provinciale positie richting het Rijk en andere partners versterkt.

De voorgestelde rol bouwt voort op de provinciale inzet in het sociaal domein van de afgelopen tien jaar, in het bijzonder het uitvoeringsprogramma ‘Koers voor een vitaler Limburg’ 2016 – 2027, het uitvoeringsprogramma ‘Koers voor een vitaler Limburg’ 2018 – 2019, het uitvoeringskader ‘Sociale Agenda’ 2020 – 2023, het beleidskader ‘Samen Leven en Bestaanszekerheid’ 2024 – 2027, onze afspraken vanuit de gebiedsgerichte aanpak in Roermond, Venlo, Kerkrade, Maastricht, Sittard-Geleen, Heerlen-Noord, Beesel en Vaals en de propositie ‘Sociaal en Veerkrachtig Limburg’.

Het beoogde resultaat is niet een verbreding van de provinciale taakopvatting, maar een duurzamere verankering van de aanvullende provinciale meerwaarde waar bovenlokale samenhang en het organiseren van samenwerking, kennisdeling, continuïteit en gemeenschappelijke slagkracht nodig zijn.

Argumenten

1.1 Het voorstel sluit aan bij de provinciale inzet van de afgelopen tien jaar en bij de uitgevoerde verkenning met onze maatschappelijke partners.

Uit de verkenning blijkt brede waardering voor de provinciale rol en inzet binnen het sociaal domein. Het voorstel introduceert daarom niet zozeer een nieuwe koers, maar geeft een bestendiger en duidelijker kader aan de wijze waarop de Provincie Limburg samen met haar partners wil bijdragen aan de grote maatschappelijke opgaven in het sociaal domein

1.2 Het voorstel doet recht aan de complexe, meervoudige en hardnekkige sociaaleconomische achterstanden in Limburg die om een lange adem vragen.

De sociaal-maatschappelijke achterstanden in Limburg zijn complex, meervoudig en hardnekkig. In de bijgevoegde nota heeft u kunnen lezen hoe onderzoek dit bevestigt. Zij vragen om een lange adem en om bestuurlijke continuïteit. Zonder structurele borging bestaat het risico dat de inspanningen, netwerken, kennis en effectieve werkzame aanpakken van de afgelopen jaren onvoldoende kunnen worden vastgehouden. Tevens zijn wij ten aanzien van de gebiedsgerichte aanpak en Sportakkoorden langjarige samenwerkingen aangegaan. Om onze betrouwbaarheid als overheid waar te maken, is het belangrijk deze samenwerkingen ook langjarig voort te zetten.

1.3 Het voorstel biedt onze maatschappelijke partners meer duidelijkheid over de provinciale rol in het sociaal domein.

Een belangrijk aandachtspunt uit de verkenning was de behoefte aan meer duidelijkheid over de rol van de provincie in het sociaal domein. Met de voorgestelde aanbevelingen wordt die rol duidelijker afgebakend en worden voorwaarden gecreëerd voor meerjarige samenwerking, investeringen en het organiseren van bovenlokale samenhang en slagkracht.

Risico’s en kanttekeningen

1.1. Het voorstel voorziet nog niet in een financiële borging van de provinciale rol in het sociaal domein.

Dit voorstel is in de eerste plaats gericht op de structurele borging van de provinciale rol in het sociaal domein. Het bereiken van maatschappelijke resultaten vraagt echter ook om de inzet van financiële middelen. Provinciale Staten worden daarom, op diens verzoek (motie 3330), op een later moment geïnformeerd over de financiële, beleidsmatige en organisatorische kansen van het borgen van de Sociale Agenda.

1.2. De Provincie Limburg is voor de uitvoering van haar beleid altijd afhankelijk van samenwerking met andere maatschappelijke partners.

De Provincie Limburg vervult in het sociaal domein een aanvullende rol en is voor de maatschappelijke doorwerking van haar beleid afhankelijk van samenwerking met gemeenten, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, de GGD en andere partners. Dat is inherent aan de aard van de provinciale rol als middenbestuur.

1.3. De maatschappelijke effecten van ons beleid worden mede beïnvloed door diverse externe factoren waar de Provincie Limburg maar beperkt invloed op heeft.

Sociale veranderingen vragen tijd en worden mede beïnvloed door externe omstandigheden waarop de provincie slechts beperkt invloed heeft, zoals economische ontwikkelingen of onverwachte crises. Een bestendige en goed afgestemde provinciale inzet kan negatieve effecten dempen, maar neemt deze afhankelijkheid niet weg.

1.4. Dit voorstel kan opgevat worden als richtinggevend voor de beleidsruimte van toekomstige Provinciale Staten.

Dit voorstel beoogt duidelijkheid en continuïteit te bieden, maar mag niet worden opgevat als het ongewijzigd vastleggen van inhoudelijke prioriteiten, financiële inzet of instrumenten voor de lange termijn. Per bestuursperiode blijft ruimte bestaan voor herijking op basis van nieuwe inzichten, maatschappelijke ontwikkelingen en politieke afwegingen.

1.5. Rolvastheid blijft essentieel

Structurele borging kan alleen effectief zijn wanneer de provincie rolvast blijft en geen lokale verantwoordelijkheden overneemt. De kracht van de provincie ligt juist in het aanvullend handelen waar bovenlokale samenhang, continuïteit, kennisdeling en regionale samenwerking nodig zijn.

Financiën

Niet van toepassing.

Communicatie

De provinciale beleidskaders worden gepubliceerd via de gebruikelijke kanalen van de Provincie Limburg. Daarnaast wordt over de verdere uitwerking afgestemd binnen de bestaande bestuurlijke overlegstructuren met gemeenten, maatschappelijke organisaties en andere partners.

Vervolg

Dit voorstel is in de eerste plaats gericht op de structurele borging van de provinciale rol in het sociaal domein.

De aanbevelingen voor de structurele borging van de provinciale rol vormen het bestuurlijke kader waarbinnen de inhoudelijke koers, de instrumenten en de omvang van de inzet per bestuursperiode nader kunnen worden doorontwikkeld. Het bereiken van maatschappelijke resultaten vraagt echter ook om de inzet van financiële middelen. Provinciale Staten worden daarom, op diens verzoek (motie 3330), op een later moment geïnformeerd over de financiële, beleidsmatige en organisatorische kansen van het borgen van de Sociale Agenda.

Indien u akkoord gaat met de voorgestelde aanbevelingen, neemt het College van Gedeputeerde Staten deze mee in de ontwikkeling van de nieuwe beleidskaders voor de periode 2028 – 2031 welke ter besluitvorming op een later moment aan u zullen worden voorgelegd.

Bijlage(n)

1. Nota ‘Verbindend vooruit en blijvend van betekenis’

ONTWERPBESLUIT
PROVINCIALE STATEN
VAN LIMBURG

No: G-26-030

Onderwerp: Statenvoorstel inzake aanbevelingen voor de structurele borging van de provinciale rol in het sociaal domein

Provinciale Staten van Limburg;
gezien het voorstel van Gedeputeerde Staten van Limburg van 27 oktober 2026
besluiten:

1. De aanbevelingen in de bijgevoegde nota *Verbindend vooruit en blijvend van betekenis* over de provinciale rol in het sociaal domein, over te nemen.
2. Te bevestigen dat de Provincie Limburg in het sociaal domein een structurele, complementaire en duidelijk begrensde rol vervult naast gemeenten, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en het Rijk.
3. Deze aanbevelingen te gebruiken als basis voor de inhoudelijke doorontwikkeling van de Sociale Agenda.

Aldus vastgesteld door Provinciale Staten van Limburg in hun vergadering van
11 december 2026

De heer mr. A.O.J. Pregled, griffier

De heer E.G.M. Roemer, voorzitter

Verbindend vooruit en blijvend van betekenis

Voor een krachtige rol in het sociaal domein

provincie Limburg

Inhoud

Inleiding **5**

1. Het maatschappelijke krachtenveld **6**
1.1 Een korte geschiedenis 7
1.2 Onderzoek en resultaten 11
1.3 Maatschappelijke ontwikkelingen 14

2. Verkenning Sociale Agenda **18**
2.1 Verkenning met partners 19
2.2 Lessen en ervaringen uit de organisatie 21

3. Aanbevelingen voor structurele borging **26**
3.1 De meerwaarde van structurele borging 27
3.2 Aanbevelingen voor de provinciale rol 27
3.3 Mogelijke uitwerking van de borging van de provinciale rol en vervolg in de volgende bestuursperiode 27 31

Afsluiting **32**

Bijlagen **34**

Sportevenement op het Cruyff Court op de Donderberg in Roermond

Inleiding

Limburg is een provincie met een sterk eigen karakter en een bijzondere kwaliteit van leven. Tegelijk geldt dat niet voor iedereen. In 2015 brachten onderzoekers de zogenoemde ‘Limburg factor’ in beeld: hardnekkige gezondheidsverschillen, afnemende sociale cohesie en sociaaleconomische achterstanden, met gevolgen voor de brede welvaart in Limburg.

De afgelopen tien jaar heeft de Provincie Limburg daarom gewerkt aan een Sociale Agenda, gericht op een trendbreuk: een gezondere generatie die zonder drempels kan deelnemen aan de Limburgse samenleving. Daarmee is in Limburg ervaring opgebouwd met een provinciale aanpak van hardnekkige sociale vraagstukken, een basis waar we trots op mogen zijn.

Provinciale Staten hebben het belang van deze inzet in verschillende samenstellingen steeds bevestigd en op 7 november 2025 verzocht te verkennen of de Sociale Agenda structureel kan worden geborgd in de provinciale begroting. De vraag is daarbij niet óf de provincie een rol heeft binnen het sociaal domein, maar wel hoe deze inzet duurzaam kan worden georganiseerd, welke rol de provincie als middenbestuur wil vervullen en welke vorm van structurele borging daarbij past.

Deze verkenning gaat daarom vooral over wat structurele borging van die rol toevoegt aan de huidige situatie. Daarbij kijken we in het bijzonder naar de continuïteit en voorspelbaarheid voor partners, het voortbouwen op opgebouwde kennis en samenwerkingen en de bestendigheid van de provinciale rol op langere termijn.

Deze nota bevat de uitkomsten van die verkenning. Daarbij is voortgebouwd op de propositie Sociaal en Veerkrachtig Limburg en gesproken met stakeholders zoals maatschappelijke organisaties, gemeenten en de GGD'en. We beschrijven de provinciale inzet tot nu toe en formuleren uitgangspunten voor een breed gedragen provinciale rol binnen het sociaal domein.

Het inlopen van sociale achterstanden in Limburg vraagt om een lange adem. Daarvoor blijft een gezamenlijke inzet nodig van maatschappelijke partners, inwoners en overheden. De provincie kan deze opgave niet alleen oplossen, maar heeft als middenbestuur wel een belangrijke rol in het verbinden van partners, het agenderen van Limburgse opgaven richting het Rijk en Europa en het versterken van de samenhang tussen beleidsterreinen.

Deze aanbevelingen bieden aanknopingspunten om in de volgende bestuursperiode te bepalen hoe de provinciale rol op langere termijn vorm kan krijgen.

1. Het maatschappelijke krachtenveld

Om te begrijpen wat een passende rol is voor de Provincie Limburg binnen het sociaal domein, kijken we in dit hoofdstuk naar waar we vandaan komen met ons provinciale beleid en naar welke maatschappelijke ontwikkelingen anno 2026 van invloed zijn op ons werk.

1.1 Een korte geschiedenis

In deze paragraaf kijken we terug op tien jaar Sociale Agenda en plaatsen we dit programma binnen een bredere geschiedenis van provinciaal beleid gericht op het welzijn van mensen.

1.1.1 Een sociale provincie

Sinds de decentralisatie van de jeugdzorg naar gemeenten in 2015 heeft de Provincie Limburg geen medebewindstaken meer op het gebied van zorg, jeugd, armoede en welzijn. Wel heeft de provincie een lange geschiedenis in het sociaal domein.

Vanaf de jaren vijftig ondersteunde de provincie adviesraden en maatschappelijke organisaties. In de jaren zestig groeide haar rol, mede doordat de mijnindustrie, kerken en particuliere organisaties zich terugtrokken en er veel Rijksgeld beschikbaar kwam. De provincie verdeelde subsidies voor onder meer sporthallen, gemeenschapshuizen, sociale werkplaatsen, buurtwerk en bibliotheken.

In de jaren tachtig werden organisaties gereorganiseerd en verduidelijkte de Welzijnswet van 1987 de taakverdeling: gemeenten werden verantwoordelijk voor lokaal welzijnswerk, provincies voor ondersteunende functies. In de jaren negentig werkte Limburg toe naar één grote welzijnsinstelling, Symbiose. De provincie was daarnaast verantwoordelijk voor jeugd- en ouderenbeleid en richtte zich steeds meer op de samenhang tussen wonen, welzijn en zorg. Na het uiteenvallen van Symbiose begin jaren 2000 begon een nieuwe fase in het provinciale beleid.

Vanaf 2003 verkende de provincie haar rol in wijken en kleine kernen. Leefbaarheid en gezondheid kwamen centraal te staan. De Agenda Gezondheid en Zorg vormde in 2015 de basis voor de eerste Sociale Agenda.

De Sociale Agenda bouwt daarmee voort op een lange provinciale inzet voor welzijn, volksgezondheid, jeugd, ouderen en maatschappelijke organisaties. Gezondheid, preventie en een sterke sociale basis kregen al vóór 2015 aandacht. Het onderzoek naar de 'Limburg-factor' voegde in dat jaar een nieuw hoofdstuk toe aan deze ontwikkeling.

1.1.2 De Limburg Factor

In 2015 heeft de Provincie Limburg op verzoek van Provinciale Staten uitgebreid onderzoek laten doen naar de (gezondheids-)achterstanden en sociale samenhang van Limburg. Dit rapport kan gezien worden als het begin van de Sociale Agenda zoals we die nu kennen[1].

In het kort concluderen de onderzoekers dat de gezondheid in Limburg, ten gevolge van sociaaleconomische factoren, leefstijl en de omgeving, onder het landelijke gemiddelde ligt.

1 Op-zoek-naar-de-Limburg-factor.pdf

Mensen in kwetsbare posities leven daardoor gemiddeld minder lang in goede gezondheid, zijn vaker ziek en hebben een grotere behoefte aan ondersteuning. Dit heeft niet alleen gevolgen voor individuele burgers, maar ook voor de gehele Limburgse samenleving. Zo zien de onderzoekers bijvoorbeeld dat de burgerparticipatie, op de arbeidsmarkt of als vrijwilliger in de eigen buurt, in Limburg niet vanzelf gaat en achterblijft bij andere delen van Nederland.

Het rapport pleit daarom voor een integrale aanpak van deze zogenaamde Limburg Factor, waarbij gezondheidsbevordering gekoppeld wordt aan het versterken van sociale netwerken, het stimuleren van participatie en het verbeteren van de eigen omgeving. Sociale innovatie – het zoeken naar nieuwe, meer inclusieve manieren van samenwerken en het organiseren van voorzieningen – wordt hierbij als essentieel gezien.

1.1.3 Uitvoeringsprogramma 'Koers voor een vitaler Limburg' 2016 - 2017

Vanuit de resultaten uit de Limburg Factor richt de eerste Sociale Agenda zich met name op de onderwerpen gezondheid en participatie. Het doel is dat inwoners van Limburg gezonder deelnemen aan de samenleving.

De focus ligt daarbij in het bijzonder op de toekomstige ouders van Limburgse kinderen: investeringen in hun gezondheid en participatie hebben de grootste positieve effecten, niet alleen voor henzelf maar ook voor de volgende generatie. Dit wordt de trendbreuk genoemd.

Speciale aandacht is er daarnaast voor sociale innovatie: nieuwe werkwijzen en samenwerkingen in een breed netwerk worden gestimuleerd om te komen tot meer effectieve, duurzame en betaalbare oplossingen[2].

1.1.4 Uitvoeringsprogramma 'Koers voor een vitaler Limburg' 2018 - 2019

De tweede Sociale Agenda richt zich eveneens op de onderwerpen gezondheid en participatie, waarbij specifiek werd aangesloten op het gedachtegoed van positieve gezondheid[3].

Omdat een gezonde jeugd de grootste kans biedt op een gezond leven, komt er meer aandacht voor het bevorderen van kinderwelzijn en het stimuleren van een gezonde leefstijl. In deze periode wordt door middel van onderzoek bijvoorbeeld de basis gelegd voor de Gezonde Basisschool van de Toekomst (GBT).

2 Uitvoeringsprogramma Sociale Agenda Limburg | Public Result

3 Wat is het? - Institute for Positive Health

Samen met het bedrijfsleven, het onderwijs en gemeenten wordt ingezet op het creëren van meer stage- en leerwerkplekken voor kwetsbare jongeren. Zo moet uitval worden voorkomen en moeten de arbeidsmarktkansen van deze groep worden verbeterd.

De provincie bouwt daarnaast mee aan gemeenschappen waar gezondheid en participatie extra aandacht vragen. Bijvoorbeeld in de Venlose buurt Vastenavondkamp[4].

1.1.5 Uitvoeringskader 'Sociale Agenda' 2020 – 2023

De derde Sociale Agenda heeft als doel het vergroten van de zelfredzaamheid en samenredzaamheid van Limburgers in een kwetsbare positie en het verbeteren van hun participatie in de samenleving. Structuurversterking en aandacht voor preventie en integraal werken staan centraal.

Het beleid richt zich op een goede en veilige start voor ieder kind, op een betere overgang van opleiding naar werk en op het ondersteunen van Limburgse gemeenschappen in kwetsbare wijken. Hier wordt ook nadrukkelijker de sociale basisinfrastructuur van provinciaal erkende maatschappelijke organisaties voor gebruikt.

In deze periode verschuift de focus van experimenteren naar bewezen interventies, opschaling en meetbare resultaten. Daarnaast komt er meer aandacht voor specifieke groepen in een kwetsbare positie, zoals mensen in armoede, nieuwe Limburgers en inwoners in een sociaal isolement.

1.1.6 Beleidskader 'Samen Leven en Bestaanszekerheid' 2024 - 2027

De vierde Sociale Agenda richt zich op vijf centrale doelen: het terugdringen van armoede en laaggeletterdheid, het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid in wijken en dorpen, een veilige, kansrijke en gezonde jeugd, het versterken van sociale cohesie en gemeenschapszin en het stimuleren van sport en bewegen. De voortgang op deze doelen wordt meer dan eerst door middel van data inzichtelijk gemaakt.

De inhoudelijke aanpak bestaat uit twee sporen. Enerzijds komt er een gebiedsgerichte aanpak voor wijken, buurten en dorpen waar de problemen het grootst zijn. Anderzijds krijgen enkele onderwerpen extra aandacht. Armoede en laaggeletterdheid worden bijvoorbeeld gezien als belangrijke oorzaken van andere achterstanden.

Een andere nieuwe ontwikkeling is de integratie van het thema sport in de Sociale Agenda. Sport en bewegen worden in het beleidskader niet alleen gezien als doel op zich, maar ook als middel om gezondheid, sociale samenhang en deelname aan de samenleving te bevorderen.

4 Uitvoeringsprogramma Sociale Agenda Limburg | Public Result

De provincie wil niet alleen losse projecten uitvoeren, maar vooral structureel investeren in mensen, leefbare buurten en samenwerking. Er komt daarom ook meer ruimte voor vrijwilligers en eigen initiatief.

In deze periode is, net als bij de andere provinciale beleidsprogramma's, gestart met de ontwikkeling van een beleidsmonitor. Aan de hand van duidelijke indicatoren brengt deze monitor de effectiviteit van de provinciale inzet en die van onze partners beter in beeld. De monitor ondersteunt daarmee een gerichtere sturing op de inzet en helpt partners bij het volgen en inzichtelijk maken van de voortgang[5].

1.1.7 Propositie 'Sociaal en Veerkrachtig Limburg' 2026

Terugkijkend op tien jaar Sociale Agenda zien we geen opeenvolging van losse beleids- en uitvoeringsprogramma's, maar een doorontwikkeling van één beweging. De inhoudelijke accenten zijn in de tijd veranderd, maar de kern is constant gebleven. We zetten ons samen met onze maatschappelijke partners in voor een gezondere generatie, met aandacht voor krachtige gemeenschappen en kwetsbare groepen, omdat we willen dat alle inwoners deel kunnen nemen aan de Limburgse samenleving.

Dit doel blijft echter een zaak van de lange adem. In samenwerking met een brede groep regionale partners, hebben wij het Rijk daarom gevraagd om voor een periode van ten minste vijftien jaar met ons samen te werken.

De vraag aan het Rijk om zich voor langere tijd aan de Limburgse opgaven te verbinden, vraagt ook om duidelijkheid over de bestendigheid van de provinciale inzet. Structurele borging van de Sociale Agenda kan helpen om de provinciale rol als systeempartner, verbinder en kennismakelaar duurzaam te positioneren. Dat betekent niet dat alle activiteiten of financiële bijdragen voor langere tijd vastliggen; de concrete inzet blijft periodiek onderwerp van afweging.

Wij vragen aan het Rijk concreet om één herkenbaar aanspreekpunt dat ministeries verbindt, instrumenten combineert en de regio benadert als één overheid. Daarnaast vragen wij om meer beleidsruimte in gebieden waar problematiek zich concentreert. Juist daar moet ruimte zijn om regelingen te combineren, preventie te versterken en sneller en minder bureaucratisch te handelen.

De Propositie Sociaal en Veerkrachtig Limburg vormt daarmee een belangrijke verdieping van de Sociale Agenda. De propositie benadrukt dat de maatschappelijke uitdagingen in Limburg niet binnen één bestuursperiode en niet door één overheid kunnen worden opgelost.

De aanpak vraagt om een langjarige samenwerking tussen maatschappelijke partners, gemeenten, provincie, Rijk en Europa. Daarbij gaat het niet alleen om financiële ondersteuning, maar ook om ruimte om integraal te werken, instrumenten beter te verbinden en gebiedsgericht maatwerk mogelijk te maken.

5 Samen leven en bestaanszekerheid beleidskader 2024-2027

Vanuit haar positie als middenbestuur kan de provincie hierin een belangrijke verbindende rol vervullen: door Limburgse opgaven zichtbaar te maken richting het Rijk en Europa en door regionale initiatieven te verbinden met landelijke en Europese ontwikkelingen[6].

1.2 Onderzoek en resultaten

Het is bijzonder dat de Provincie Limburg vanuit haar eigen rol al tien jaar investeert in het sociaal domein, maar aan de andere kant is tien jaar misschien te kort om te kunnen beoordelen wat de maatschappelijke effecten van de provinciale inspanningen zijn. De afgelopen jaren hebben we desondanks met een aantal onderzoeken en rapportages geprobeerd om een indruk te geven van de maatschappelijke resultaten van de Sociale Agenda.

Hieronder vindt u een samenvatting van deze onderzoeken en leest u welke aanbevelingen de onderzoekers doen.

1.2.1 Effectmeting en monitoring Sociale Agenda Provincie Limburg 2018

De Universiteit Maastricht heeft in samenwerking met de GGD Zuid-Limburg in 2018 een eerste meting gedaan voor de Sociale Agenda Limburg. Deze meting beschrijft de uitgangspositie van Limburg op vijf geselecteerde thema's: arbeidsparticipatie, onderwijs, gezondheid, jeugd en sociaal kapitaal.

De centrale conclusie van de onderzoekers is dat Limburg weliswaar op meerdere punten achterblijft bij de rest van Nederland, maar dat deze achterstand vooral geconcentreerd is in Zuid-Limburg. Met name de stedelijke gebieden rond Heerlen (regio Parkstad), Sittard-Geleen en Maastricht springen eruit als kwetsbaar. Daarnaast worden ook de stedelijke centra van Venlo en Roermond genoemd als aandachtsgebieden.

Het rapport laat zien dat Limburg op deze plekken relatief vaker te maken heeft met sociaaleconomische problemen, gezondheidsachterstanden en lagere participatie .In bijlage 1 zijn de cijfers van het rapport inzichtelijk gemaakt.

Het blijkt ook dat deze verschillen sterk samenhangen met opleidingsniveau: lager opgeleiden leven korter en minder gezond, hebben vaker een zwakke arbeidsmarktpositie en minder sociaal kapitaal[7].

De auteurs concluderen daarom dat de Limburgse gezondheidsachterstand vooral een sociaaleconomisch en sociaal-cultureel vraagstuk is, waarbij onderwijs, inkomen en omgeving sterk doorwerken over generaties heen. Daarom adviseren zij een brede, langdurige en preventieve aanpak: start vóór de geboorte met ondersteuning bij opvoeden, investeer in scholen met een integrale aanpak rond gezondheid en bewegen en werk aan

6 Limburg bundelt krachten voor gelijke kansen in wijken en dorpen | Provincie Limburg

7 Rapportage nulmeting en monitoring Sociale Agenda Provincie Limburg

duurzame arbeidsparticipatie op een gezonde werkvloer. Duurzaam commitment en structurele monitoring zijn volgens het rapport noodzakelijk om daadwerkelijk een trendbreuk te kunnen realiseren.

1.2.2 Vervolgmeting Sociale Agenda Provincie Limburg 2022

De vervolgmeting van de Sociale Agenda werd in 2022 ook uitgevoerd door de Universiteit Maastricht en GGD Zuid-Limburg. Dit onderzoek laat zien dat Limburg op veel indicatoren dezelfde ontwikkeling doormaakt als de rest van Nederland, maar dat de achterstanden ook hardnekkig blijven. De gezondheidsachterstand concentreert zich met name in Zuid-Limburg, vooral in Parkstad, de Westelijke Mijnstreek en Maastricht-Heuvelland.

Positieve ontwikkelingen in de periode 2012 tot 2020 zijn onder meer dat meer zwangeren vroeg in beeld komen, minder jongeren roken, drinken en drugs gebruiken, de werkloosheid is gedaald en dat volwassenen en ouderen tevredener zijn over hun eigen gezondheid. Tegelijkertijd zijn er ook negatieve trends: meer jongeren maken gebruik van jeugdzorg, de curatieve zorgkosten stijgen in alle leeftijdsgroepen, overgewicht en obesitas nemen toe en meer mensen hebben last van eenzaamheid. We geven in bijlage 2 een indruk van de cijfers.

Het onderzoek laat verder zien dat sociaaleconomische verschillen en opleidingsniveau een belangrijke rol blijven spelen. Lager opgeleiden en inwoners van kwetsbare regio's scoren ongunstiger op gezondheid, participatie en sociaal kapitaal. Zuid-Limburg kent bovendien relatief meer afhankelijkheid van uitkeringen, hogere zorgkosten en meer mentale gezondheidsproblemen dan andere regio's. Deze verschillen zijn kleiner bij de Limburgse jongeren, wat het belang onderstreept van investeren in jeugd en kansengelijkheid.

COVID-19 heeft bovenstaande sociale problemen niet fundamenteel anders doen ontwikkelen dan elders in Nederland, maar wel duidelijk gemaakt dat vooral jongvolwassenen mentaal kwetsbaar zijn: zij hadden vaker last van stress, eenzaamheid, somberheid en minder regie over het eigen leven.

De hoofdconclusie van de onderzoekers is dat de Limburgse gezondheidsachterstanden nog niet zijn ingelopen en dat een langdurige, gezamenlijke en doelgroepgestuurde aanpak noodzakelijk blijft. Volgens het rapport is "niets doen geen optie".

1.2.3 Rapport controlecommissie: onderzoek Sociale Agenda Limburg

Ook de Controlecommissie van Provinciale Staten heeft de uitvoering van de Sociale Agenda Limburg (2016-2021) onderzocht.

Het onderzoek concludeert dat de doeltreffendheid en doelmatigheid van de totale investering tot dan toe (circa € 55 miljoen) lastig vast te stellen zijn, omdat een deel van de middelen via andere beleidskaders wordt verantwoord en omdat doelen en resultaten vaak te algemeen en onvoldoende meetbaar zijn geformuleerd. Volgens het rapport

ontbreekt een eenduidige en complete verantwoording van het totaalbedrag, doordat aan de voorkant weinig concrete afspraken zijn gemaakt over zaken als indicatoren en streefwaarden.

De Statenleden ervaren daardoor onvoldoende overzicht en te weinig zicht op resultaten en effecten voor Limburgers. Prestaties en effecten zijn niet altijd goed van elkaar te onderscheiden en op projectniveau is de rapportage over de voortgang te wisselend. De verantwoording is mede lastig doordat de Sociale Agenda gericht is op langetermijn-effecten, die meer tijd nodig hebben om in de maatschappij zichtbaar te worden. Daarnaast spelen onder meer het ontbreken van voldoende concrete doelen en indicatoren en de complexiteit van het vaststellen van causaliteit een rol.

De controlecommissie doet daarom aanbevelingen om afspraken te maken over relevante indicatoren, streefwaarden en de frequentie van rapportages. Bij het beleidskader 'Samen Leven en Bestaanszekerheid' 2024 – 2027 is hier een eerste stap in gemaakt.

1.2.4 Gebiedsgerichte aanpakken in Limburg: rapport Van de Bunt Adviseurs

Voor de gebiedsgerichte aanpak heeft een onderzoek plaatsgevonden in 2025 dat heeft gekeken naar de rolbepaling van de provincie binnen deze aanpak. Het rapport concludeert dat de acht gebiedsgerichte aanpakken in Limburg vragen om een langdurige, integrale inzet van lokale en regionale partners. De gebieden verschillen sterk in fase en aanpak, maar delen de behoefte aan meer samenwerking, leren van elkaar, betere datadeling en een duidelijke rol voor de provincie. Ook is het belangrijk dat bewoners voldoende betrokken zijn en dat de aanpak bestuurlijke periodes overstijgt.

De provincie moet volgens het rapport vooral faciliteren en verbinden, en niet zelf de gebiedsaanpakken uitvoeren. De voorgestelde rollen zijn: een provinciaal lerend netwerk organiseren en doorbraakgesprekken faciliteren; vraagstukken regionaal en bij Rijk en Europa agenderen; data en kennis delen; als partner de lange termijn en integraliteit bewaken; en waar nodig maatwerkfinanciering bieden.

Om dit mogelijk te maken, adviseert het rapport een compacte, actiegerichte realisatie-eenheid binnen de provincie. Die haalt knelpunten en behoeften op, ondersteunt de gebieden, stimuleert leren en monitoring en verbindt de gebieden met provinciaal beleid en externe partijen. Deze eenheid werkt nauw samen met een strategische kern van gebiedsvertegenwoordigers en een bestuurlijke alliantie. De provincie moet daarbij aansluiten op bestaande structuren en ruimte laten voor verschillen tussen gebieden.

1.3 Maatschappelijke ontwikkelingen

Zoals we hebben kunnen zien is er veel gebeurd de afgelopen tien jaar en worden de eerste resultaten van onze Sociale Agenda gericht op gezondheid en participatie langzaam zichtbaar. Een samenleving is echter nooit af.

De uitdagingen in Limburg blijven groot en de nieuwe ontwikkelingen die ons te wachten staan, bieden zowel kansen als uitdagingen voor ons beleid. We noemen er hier een aantal:

- Vergrijzing en dubbele vergrijzing
- Polarisatie en afnemend publiek vertrouwen
- Bestaansonzekerheid en schulden
- De vastgelopen woningmarkt
- Mentale gezondheid bij jongeren
- Aandacht voor weerbaarheid
- Digitalisering en kunstmatige intelligentie
- Overige demografische ontwikkelingen
- Klimaatverandering en hittestress

Op de volgende pagina's lichten we deze kansen en uitdagingen kort toe.

De meeste van deze ontwikkelingen, die zich op landelijk of zelfs internationaal niveau voordoen, vinden buiten de wettelijke taken en bevoegdheden van de Provincie Limburg plaats.

Het grootste maatschappelijke risico zit bovendien niet in één afzonderlijke maatschappelijke ontwikkeling, maar in de stapeling of concentratie ervan bij doelgroepen of gebieden die al kwetsbaar zijn en over minder veerkracht of aanpassingsvermogen beschikken.

Als middenbestuur bevindt de provincie zich echter wel in een positie om verbinding en ondersteuning mogelijk te maken tussen inwoners, gemeenten, regio's, maatschappelijke organisaties, het Rijk en Europa. Vanuit die rol kan de provincie bijdragen aan samenhang, kennisdeling en het benutten van kansen die op lokaal niveau niet altijd beschikbaar zijn. Juist daarom blijft samenwerking op verschillende schaalniveaus van groot belang en kan gebiedsgericht of doelgroepgestuurd werken helpen om de beschreven negatieve stapeling of concentratie tegen te gaan.

De doorontwikkeling van de Sociale Agenda zal zich op de een of andere manier ook moeten verhouden tot dit soort maatschappelijke ontwikkeling en ook wendbaar genoeg moeten blijven om in te kunnen spelen op nieuwe kansen en uitdagingen.

Vergrijzing en dubbele vergrijzing:
De bevolking wordt steeds ouder en binnen de groep ouderen neemt ook het aandeel van mensen van 80 jaar en ouder toe. Dit zorgt voor een toenemende druk op de zorg en andere voorzieningen en verandert de sociale samenhang in onze dorpen en steden. Steeds meer jongeren concentreren zich in stedelijke gebieden.

Polarisatie en afnemend publiek vertrouwen:
Uit onderzoek blijkt dat burgers steeds minder vertrouwen hebben in de overheid, de media en de wetenschap. Ook maatschappelijke tegenstellingen lijken scherper te worden. Het debat verhardt en groepen staan tegenover elkaar waar het gaat over bijvoorbeeld vaccinaties, de opvang van asielzoekers of ingrepen in de agrarische sector. Het is daarom van groot belang dat er geluisterd wordt naar de inwoners en partners in het veld, beleid begrijpelijk wordt geschreven en goed wordt uitgelegd.

Bestaansonzekerheid en schulden:
Veel huishoudens staan onder financiële druk door inflatie en stijgende kosten, zoals energieprijzen. Dit leidt in combinatie met bijvoorbeeld onzekere arbeidscontracten tot een klasse aan werkende armen die maar net het hoofd boven water kunnen houden.

De vastgelopen woningmarkt:
De schaarste aan betaalbare of passende woningen raakt jongeren, starters, ouderen, en andere mensen in kwetsbare posities. Jongeren beginnen hierdoor later aan een eigen gezin en voor sommige groepen neemt het risico op dak- en thuisloosheid toe.

Mentale gezondheid:
Steeds meer jongeren en jongvolwassenen ervaren, deels onder invloed van sociale media en hoge verwachtingen uit de samenleving, psychische druk, stress en gevoelens van eenzaamheid. Langdurige mentale klachten kunnen vervolgens ook weer fysieke uitingen hebben en sommige jongeren lopen vast in hun opleiding of bij hun eerste baan. De vraag naar laagdrempelige mentale ondersteuning neemt daardoor toe.

Digitalisering en kunstmatige intelligentie:
Steeds meer belangrijke diensten, bijvoorbeeld bij het ziekenhuis, de bank of de gemeente, zijn alleen digitaal toegankelijk of maken gebruik van kunstmatige intelligentie, terwijl niet iedereen voldoende digitaal vaardig is. Dit kan leiden tot digitale uitsluiting en kan bestaande sociale achterstanden verder vergroten.

Demografische ontwikkelingen:
De bevolkingssamenstelling in Limburg verandert niet alleen door vergrijzing, maar ook door de in- en uitstroom van bijvoorbeeld jongeren, asielzoekers, arbeidsmigranten en kenniswerkers. Op sommige plekken zet dit de sociale samenhang of de voorzieningen onder druk, maar het biedt ook kansen voor sectoren waar nu bijvoorbeeld krapte is op de arbeidsmarkt, zoals de zorg.

Klimaatverandering:
Klimaatverandering is niet alleen een ecologisch vraagstuk. Ook de maatschappelijke gevolgen worden steeds duidelijker zichtbaar. Denk bijvoorbeeld aan de gezondheids-risico's voor ouderen, bewoners van slecht geïsoleerde huizen en andere kwetsbare groepen bij aanhoudende hitte.

Aandacht voor maatschappelijke weerbaarheid:
Geopolitieke spanningen, verstoorde handelsstromen, cyberdreigingen, desinformatie, sabotage, pandemieën en natuurrampen maken ons steeds meer bewust van de kwetsbaarheden van onze moderne samenleving. Hierdoor groeit de aandacht voor strategische autonomie, veiligheid en maatschappelijke weerbaarheid: het vermogen van overheden, organisaties en inwoners om crises te voorkomen, op te vangen en ervan te herstellen.

Passagier neemt afscheid van de chauffeur van de Wensauto, een initiatief van Stichting Leefbaarheid Echt-Susteren (LES), Provincie Limburg en gemeente Echt-Susteren

2. Verkenning Sociale Agenda

Als middenbestuur zijn we ons bewust van de bijzondere rol die we innemen binnen het sociaal domein. We hebben geen wettelijke taken of bevoegdheden en willen ook niet in de verantwoordelijkheden van onze maatschappelijke partners treden, maar we kunnen vanuit onze rol wél agenderen, verbinden en versterken. De grote opgaven voor Limburg beperken zich immers niet tot één gemeente, één domein of één generatie.

In dit hoofdstuk bespreken we welke verwachtingen er, zowel binnen als buiten onze organisatie, bestaan over de provinciale rol in het sociaal domein. Hiervoor zijn we in gesprek gegaan met onder andere maatschappelijke organisaties, gemeenten, Provinciale Staten en betrokken medewerkers.

We hebben een rijk netwerk van maatschappelijke partners met wie we samenwerken. De maatschappelijke partners die we voor deze verkenning gesproken hebben zijn bijvoorbeeld:

- Gemeenten
- Organisaties binnen de brede sociale basisinfrastructuur, waaronder sporttakplatforms en verschillende maatschappelijke organisaties
- Burgerkracht Limburg
- Cubiss
- Jeugdfonds Sport en Cultuur Limburg
- Vereniging Sport en Gemeenten
- GGD Noord-Midden Limburg en Zuid-Limburg
- Partners binnen de gebiedsgerichte aanpak, zoals woningcorporaties, de politie, zorg- en welzijnsorganisaties, de zorgverzekeraar en het onderwijs.
- De Rijksoverheid, waaronder de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).

Andere samenwerkingspartners zijn bijvoorbeeld andere grote subsidiënten, project-partners of kleine initiatiefnemers in de wijk. Deze zijn niet meegenomen in de scope van de verkenning.

2.1 Verkenning met partners

Voor het ophalen van de verwachtingen van buiten de organisatie over een nieuwe Sociale Agenda, hebben we onderzoeksbureau EMMA opdracht gegeven om het veld te verkennen en met onze maatschappelijke partners in gesprek te gaan[8].

We presenteren de belangrijksten bevindingen uit deze verkenning aan de hand van een aantal terugkerende onderwerpen.

2.1.1 Blijvende noodzaak

De verkenning naar de rol van de Provincie Limburg in het sociaal domein laat zien dat externe partners de betrokkenheid van de provincie breed waarderen en ook voor de toekomst noodzakelijk achten.

8 Mededeling portefeuillehouder inzake inzake Structurele borging van de Sociale Agenda (toezegging 9770), brief gedeputeerde Van Caldenberg van 16-6-2026 (GS DOC-00935233) Limburg - iBabs Publieksportaal

Dit hangt samen met de hardnekkigheid van de kansenongelijkheid in Limburg, die volgens gemeenten en maatschappelijke organisaties om een structurele, integrale en generatie-overstijgende aanpak vraagt.

Tegelijkertijd maakt het rapport duidelijk dat de huidige rol van de Provincie Limburg in de praktijk nog vooral wordt ervaren als die van financier en subsidieverstrekker, terwijl er juist behoefte is aan een bredere rol voor de provincie.

2.1.2 Aanvullend en dienstbaar

De kern van de opbrengst uit deze verkenning is dat de provincie volgens de externe partners vooral meerwaarde heeft als aanvullende en dienstbare systeempartner. Niet als uitvoerder van lokaal sociaal beleid, maar als partij die bovenlokale samenhang organiseert, partijen verbindt, kennis ontsluit en meerjarige ondersteuning biedt.

Dat beeld sluit aan bij de ambitie van de Sociale Agenda, maar vraagt wel om een scherpere afbakening en verdere doorontwikkeling van de provinciale rol.

2.1.3 Anders samenwerken

Een belangrijk inzicht uit de verkenning is dan ook dat externe partners niet zozeer vragen om nieuwe inhoudelijke thema's vanuit de provincie, maar vooral om een andere manier van samenwerken.

Daarbij gaat het om meer wederkerigheid richting gemeenten, een sterkere aansluiting op lokale opgaven en een werkwijze die meer uitgaat van de behoeften van burgers in plaats van institutionele logica.

Ook blijkt uit de verkenning dat de huidige transformatie in het sociaal domein – van zorg naar gezondheid, van individuele voorzieningen naar preventie en versterking van de sociale basis – nog meer vraagt om domeinoverstijgend werken en een provincie die verbinding legt tussen beleidsterreinen en regio's.

2.1.4 Overige aandachtspunten

Maatschappelijke partners noemen bovendien een aantal duidelijke aandachtspunten voor de provincie voor een volgende Sociale Agenda. Met name de ervaren onduidelijkheid over subsidieprocedures, kortlopende financiering, wisselende contactpersonen en het soms ontbreken van heldere mandaten en eigenaarschap worden door partners als een obstakel benoemd.

Deze signalen vragen om reflectie op de manier waarop provinciale instrumenten en regionale samenwerking zijn ingericht. Als de provincie haar rol structureel wil borgen, zal zij organisatorisch en relationeel betrouwbaarder, eenvoudiger en consistenter moeten optreden.

De verkenning van onderzoeksbureau EMMA biedt daarmee een duidelijke koers voor de toekomst: de provincie wordt gezien als een relevante speler in het sociaal domein, mits zij haar rol complementair invult aan die van gemeenten en maatschappelijke organisaties.

Voor een volgende Sociale Agenda ligt er kortom vooral een opgave om onze rol duidelijker om te zetten naar bestuurlijke keuzes, samenwerkingsafspraken en eenvoudige instrumenten. De opbrengst van dit rapport is daarmee niet alleen een bevestiging van de legitimiteit van provinciale inzet, maar ook een aansporing om die inzet scherper, betrouwbaarder en duurzamer vorm te geven.

2.2 Lessen en ervaringen uit de organisatie

Om binnen de organisatie de lessen en ervaringen op te halen over de provinciale rol in het sociaal domein, zijn er zowel gesprekken gevoerd met medewerkers die rechtstreeks bij de Sociale Agenda betrokken zijn als met medewerkers van andere clusters die, op hun eigen manier, ook bezig zijn met beleid dat raakt aan onze maatschappelijke opgaven.

Daarnaast heeft er op 29 mei 2026 een informatiesessie met Provinciale Staten plaatsgevonden, waarin de bevindingen uit de externe verkenning zijn toegelicht en er gezamenlijk is gereflecteerd op de provinciale rol binnen het sociaal domein. Op 9 oktober 2026 heeft nog een informatiesessie met PS plaatsgevonden, waarin middels een panelgesprek het belang van de provinciale rol is besproken. PS hebben toen ook hun reflectie gedeeld.

Een aantal onderwerpen is vanuit meerdere partijen benoemd en wordt in deze paragraaf besproken.

2.2.1 Een heldere rol

De medewerkers die rechtstreeks betrokken zijn bij de uitvoering van de Sociale Agenda signaleren dat de provincie door externe partijen in eerste plaats wordt gezien als een stabiele subsidiepartner.

De bredere rol die de provincie wil vervullen binnen het sociale domein is voor partners minder scherp. Dat komt bijvoorbeeld doordat op specifieke onderdelen van beleid soms sprake is van dubbelingen met gemeenten.

Dit punt benadrukt nogmaals het belang van een goede afstemming met gemeenten en het Rijk, zodat de provinciale rol complementair blijft en voor inwoners en organisaties helder te onderscheiden is.

2.2.2 Behoefte aan meerjarige duidelijkheid en ruimte

Vanuit de organisatie wordt ook genoemd dat de provinciale werkwijze door externe partners niet altijd als logisch of voorspelbaar wordt ervaren. Dat komt in de eerste plaats

doordat provinciaal beleid maximaal vier jaar geldig is, terwijl de maatschappelijke opgaven hetzelfde blijven. Daarbij houdt ons beleid geen gelijke pas met het beleid van andere overheden, zoals gemeenten en het Rijk, wat af en toe onhandig is.

Ook vragen partners om voldoende ruimte binnen de provinciale kaders, zodat gedurende een beleidsperiode in kan worden gespeeld op actuele kansen en ontwikkelingen.

De genoemde behoefte aan meerjarige duidelijkheid raakt aan de meerwaarde van structurele borging. Die borging kan bijdragen aan meer voorspelbaarheid over de blijvende provinciale betrokkenheid en de mogelijkheden voor samenwerking op langere termijn. Daarmee wordt niet vooruitgelopen op de voortzetting van afzonderlijke activiteiten of subsidies. De concrete keuzes daarover blijven onderdeel van de uitwerking van toekomstige beleidskaders.

2.2.3 Klantvriendelijke processen

Daarnaast werd ook gewezen op het belang van een goede balans tussen enerzijds het bereiken van maatschappelijke impact, die ook meetbaar moet zijn voor de inwoner, en anderzijds het voorkomen van extra regeldruk en administratieve lasten voor burgers en organisaties. Dit punt kwam ook terug in de sessies met Provinciale Staten.

Samenwerking met externe partijen moet zoveel als mogelijk vanuit vertrouwen worden ingericht. Dit heeft zowel betrekking op instrumenten zoals subsidieregelingen als op interne processen rondom monitoring en verantwoording. Een overvraging van maatschappelijke organisaties dient te worden voorkomen en leidt af van hun kerntaken voor de Limburgse burger.

2.2.4 Integraal werken

Het uitgangspunt is dat de provincie in dienst van haar inwoners werkt en dat we zoveel mogelijk als één overheid optreden. Dat is ook nodig, omdat opgaven uit verschillende domeinen elkaar beïnvloeden en niet los van elkaar kunnen worden gezien. Denk aan de koppeling tussen de regionale arbeidsmarkt en armoede of de koppeling tussen natuur en gezondheid.

Uit een interne inventarisatie blijkt dat sociale ontwikkeling als thema in meer dan 11 clusters terugkomt, zij het op heel uiteenlopende manieren. Medewerkers uit verschillende hoeken van de organisatie onderschrijven dat zij elkaar steeds beter weten te vinden en hebben het gevoel dat ze aan dezelfde overkoepelende opgave werken. Aan de andere kant blijkt ook dat juist tussen het fysieke en het sociale domein nog kansen liggen voor meer verbinding en resultaat.

Daarom is het van belang beter aan te sluiten op de behoeften in het veld en om, ook binnen de eigen organisatie, nog beter integraal samen te werken. Dit leidt tot meer en betere resultaten in Limburg.

2.2.5 Een vaste koers

De medewerkers waarmee gesproken is voor deze verkenning, twijfelen niet aan het belang om in het sociaal domein actief te zijn. Sommige maatschappelijke problemen zijn te groot voor individuele gemeenten of organisaties en juist als middenbestuur kunnen wij schaalvoordelen en kennisdeling tussen partijen mogelijk maken.

Inhoudelijk bestaat er binnen het team ook brede overeenstemming om de huidige focus, waarbinnen al veel is bereikt en waarbinnen stevige partnerschappen zijn opgebouwd, in de kern voort te zetten. Ook Provinciale Staten geven aan dat het van belang is om voort te bouwen op eerdere ervaringen en resultaten.

De drie maatschappelijke hoofdlijnen die daarbij volgens de medewerkers kunnen worden onderscheiden zijn:

1. Preventie en gezondheid
2. Sociale cohesie in kwetsbare gemeenschappen
3. Bestaanszekerheid voor kwetsbare groepen

Deze drie hoofdlijnen lichten we hieronder verder toe.

1. Preventie en gezondheid

Het RIVM brengt al meer dan dertig jaar de Volksgezondheid Toekomst Verkenning (VTV) uit. Deze verkenning geeft inzicht in belangrijke toekomstige ontwikkelingen en maatschappelijke opgaven op het gebied van ziekte, gezondheid en preventie in Nederland. Het RIVM verwacht onder meer dat de ervaren gezondheid afneemt en dat deze ontwikkeling vanaf 2040 duidelijker zichtbaar wordt in de trends[9].

Omdat Limburg op verschillende van deze indicatoren nu al ongunstiger scoort dan het landelijk gemiddelde, blijft inzet op preventie en gezondheid dus meer dan noodzakelijk. Deze inzet vraagt om een integrale aanpak die verder gaat dan de gezondheidszorg. Aandacht voor kinderen en jongeren en voor mensen met een grotere ondersteuningsbehoefte is daarbij van belang. Preventie en gezondheid hangen ook samen met de leefbaarheid van wijken, mentale gezondheid en het stimuleren van een gezonde leefstijl, onder meer door voeding, sport en bewegen.

Ook het Centraal Planbureau onderstreept het belang van preventiebeleid dat langdurig wordt ingezet en verschillende beleidsterreinen met elkaar verbindt[10].

9 De VTV | Toekomstverkennen | RIVM

10 Economisch perspectief op gezondheid en preventie | CPB Website

2. Sociale cohesie in kwetsbare gemeenschappen

De ontwikkeling van sociale cohesie verloopt geleidelijk, kent geen eenduidige oplossing en hangt samen met uiteenlopende maatschappelijke factoren. De VTV beschrijft bijvoorbeeld dat eenzaamheid onder jongvolwassenen en 75-plussers naar verwachting tot ten minste 2050 toeneemt[11].

Ook onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau laat zien dat de sociale samenhang in Nederland verschilt tussen groepen. Hoewel de samenleving veerkrachtig lijkt, kan het onderlinge vertrouwen onder druk staan wanneer sprake is van sociaaleconomische achterstanden. Kenmerken van buurtbewoners, zoals opleidings- en inkomensniveau, spelen daarbij een rol[12].

Omdat Limburg op sociaaleconomisch gebied vaker met achterstanden te maken heeft, zal ook de sociale cohesie in Limburg onder druk staan.

Een brede inzet op sociale cohesie is daarom van belang. Daarbij gaat het onder meer om leefbaarheid en veiligheid, het versterken van onderling vertrouwen, de samenredzaamheid van gemeenschappen en om diversiteit, inclusie en toegankelijkheid. Dit kan bijdragen aan sterke gemeenschappen en aan de eigen regie van inwoners. Ook kan het de basis versterken voor vertrouwen in overheden en andere instellingen.

Buurtbewoners aan het werk in de gezamenlijke tuin in Geleen-Zuid.

11 De VTV | Toekomstverkennen | RIVM

12 Sociale samenhang in Nederland stabiel, maar grote verschillen baren zorgen | Sociaal en Cultureel Planbureau

3. Bestaanszekerheid voor kwetsbare groepen

Bestaanszekerheid is een complex en langjarig vraagstuk. Het gaat niet alleen om inkomen, maar ook om de samenhang tussen wonen, gezondheid, onderwijs en sociale netwerken gedurende de levensloop. Het Sociaal en Cultureel Planbureau benadrukt daarom het belang van integraal beleid dat verschillende beleidsterreinen met elkaar verbindt en bijdraagt aan het doorbreken van de opeenstapeling van onzekerheden[13].

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) en Movisie onderscheiden verschillende vormen van onzekerheid die kunnen samenhangen met onvoldoende bestaanszekerheid. Naast onzekerheid over inkomen kan sprake zijn van psychologische onzekerheid, bijvoorbeeld stress, lichamelijke klachten, eenzaamheid en een lager welbevinden. Ook kunnen onzekerheden ontstaan rond belangrijke keuzes en overgangen in de levensloop, zoals zelfstandig wonen en gezinsvorming[14].

In verschillende publicaties wijst de WRR op structurele onzekerheden en op de gevolgen daarvan voor de grip die mensen ervaren op hun leven. De overgang naar een samenleving waarin meer verantwoordelijkheid bij burgers wordt gelegd, kan bijdragen aan onzekerheid over de levensloop. Dit onderstreept dat bestaanszekerheid een opgave is die vraagt om een langdurige en samenhangende aanpak.

De provinciale inzet op bestaanszekerheid gaat daarom verder dan financiële ondersteuning alleen. Ook werk, onderwijs, participatie, inclusie, basisvaardigheden en gelijke kansen voor inwoners van jong tot oud zijn van belang. Deze onderwerpen hangen met elkaar samen en vragen om samenwerking tussen beleidsterreinen en partners.

Deze maatschappelijke hoofdlijnen hangen bovendien met elkaar samen en kunnen elkaar versterken of verzwakken. Daarom is een langjarige en samenhangende aanpak nodig die verder kijkt dan één bestuursperiode. De inhoudelijke lijnen overlappen en onderstrepen het belang van integraal en domeinoverstijgend werken.

De maatschappelijke lijnen bieden een basis voor de provinciale inzet, met ruimte voor bestuurlijke accenten en periodieke doorontwikkeling. De verdere uitwerking kan plaatsvinden in een beleidskader en in de voortzetting van de gebiedsgerichte aanpak, waaronder de provinciale inzet op leefbare dorpen en steden. Zo kan de provincie bijdragen aan samenhang en continuïteit, zonder toekomstige keuzes vooraf vast te leggen.

13 Bestaanszekerheid vanuit een bredewelvaartsperspectief | Sociaal en Cultureel Planbureau

14 Bestaanszekerheid | Utrecht Monitor

3. Aanbevelingen voor structurele borging

In de vorige twee hoofstukken hebben we gezien dat er zowel binnen als buiten de organisatie draagvlak is voor een structurele borging van de Sociale Agenda.
In dit hoofdstuk formuleren we aanbevelingen, om de structurele provinciale rol en samenwerking in het sociaal domein optimaal te laten functioneren.

3.1 De meerwaarde van structurele borging

Structurele borging betekent niet dat de provincie alle inhoudelijke keuzes, activiteiten of subsidies voor de lange termijn vastlegt. De meerwaarde is dat de provincie haar betrokkenheid bij het sociaal domein bestendiger organiseert en duidelijk maakt wat partners op langere termijn van haar rol mogen verwachten. Daarmee wil de provincie bijdragen aan meer continuïteit en voorspelbaarheid in de samenwerking.

Structurele borging biedt daarnaast de mogelijkheid om voort te bouwen op de kennis, netwerken en aanpakken die in de afgelopen tien jaar zijn ontwikkeld. Wat werkt, kan verder worden ontwikkeld en gedeeld. Voor inwoners zullen de effecten doorgaans geleidelijk en indirect merkbaar zijn. Een meer samenhangende aanpak en een stabieler netwerk van betrokken partners kunnen bijdragen aan ondersteuning die minder versnipperd is en beter aansluit. Ook kan het behouden van kennis en samenwerkingsverbanden partners helpen om in te spelen op onverwachte ontwikkelingen, zoals economische tegenwind of crises. Dit biedt geen garantie dat de gevolgen daarvan worden voorkomen, maar kan wel bijdragen aan de veerkracht van de samenwerking. Dat betekent niet dat bestaande activiteiten automatisch worden voortgezet; daarover blijven keuzes nodig.

Ten slotte past een bestendige provinciale rol bij de langjarige samenwerking die nodig is voor de maatschappelijke opgaven in Limburg. De provincie vraagt het Rijk om zich voor langere tijd aan die opgaven te verbinden. Ook de provincie wil daarom duidelijkheid bieden over haar eigen rol als systeempartner, verbinder en kennismakelaar.

De verbeteringen in onze werkwijze, zoals integraal werken, toegankelijke instrumenten en het beperken van administratieve lasten, zijn daarbij van belang. Dit zijn voorwaarden om die rol goed te vervullen, maar vormen op zichzelf niet de meerwaarde van structurele borging.

3.2 Aanbevelingen voor de provinciale rol

Het oorspronkelijke doel van de Sociale Agenda – een gezondere generatie die zonder drempels kan deelnemen aan de Limburgse samenleving – is nog niet bereikt. De opgaven vragen om een langdurige, gezamenlijke inzet. De provincie kan daaraan bijdragen door partijen en beleidsterreinen te verbinden, regionale initiatieven te versterken en Limburgse opgaven te agenderen bij het Rijk en Europa.

Om die rol goed te kunnen vervullen, moet voor gemeenten, maatschappelijke organisaties en inwoners duidelijk zijn wat zij van de provincie kunnen verwachten. Op basis van tien jaar ervaring en de verkenning met onze partners formuleren we daarom de volgende aanbevelingen voor onze provinciale rol en samenwerking. Ze geven richting aan het volgend college voor onze inzet en bieden onze partners houvast.

1. We erkennen dat maatschappelijke ontwikkelingen een lange adem vragen en adviseren de Sociale Agenda daarom structureel voort te zetten

Het rapport over de Limburg Factor laat zien dat het realiseren van een trendbreuk een langjarige aanpak vraagt. Die noodzaak onderschrijven wij als Provincie al geruime tijd. De verkenning in dit stuk bevestigt dat maatschappelijke opgaven niet binnen één bestuursperiode worden opgelost, maar een structurele en generatie-overstijgende inzet vragen. Daarbij is samenwerking met onze partners een essentiële voorwaarde.

Met de propositie Sociaal en Veerkrachtig Limburg vragen wij het Rijk om zich minimaal 15 jaar te committeren aan een samenwerking met Limburg. Dat vraagt ook van onszelf een duurzame inzet. Als provincie vragen we niet alleen van het Rijk en onze partners om zich voor langere tijd aan deze opgaven te verbinden; we willen zelf ook een betrouwbare partner zijn. Daarom tonen we met de structurele voortzetting van de Sociale Agenda ons langjarige commitment aan deze gezamenlijke opgave. Daarom bevelen wij aan om de provinciale inzet op de Sociale Agenda voort te zetten. Daarmee overstijgen wij één bestuursperiode, zodat wij voor de Limburgse inwoners de juiste maatschappelijke impact kunnen realiseren.

2. We bevelen aan om in het sociaal domein voor een betrouwbare en complementaire rol te kiezen

Gelet op de toekomstige ontwikkelingen binnen het sociaal domein en het structurele karakter van de maatschappelijke opgaven, achten onze partners een structurele rol van de Provincie wenselijk. Die rol is aanvullend op gemeenten en maatschappelijke organisaties, en richt zich op bovenlokale samenhang. Dit betekent dat de provincie niet de rol van de gemeenten of maatschappelijke organisaties overneemt, maar dat de meerwaarde juist ligt in het verbinden van schaalniveaus en domeinen. Tegelijkertijd vragen partners om meer duidelijkheid over onze rol, verantwoordelijkheden en inzet. Op basis van de verkenning, adviseren wij onze rol als volgt te definiëren:

- **Systeempartner:** wij zetten ons in om lokaal en regionaal beleid te versterken, zonder daarin een eigen, concurrerende koers te varen. Deze werkwijze zien we bijvoorbeeld terug in samenwerkingen rond de regionale sport- en beweegakkoorden en de gebiedsgerichte aanpak. Vanuit die benadering ondersteunen wij lokale en regionale netwerken en handelen wij als dienstbare overheid.

- **Verbinder:** in een faciliterende rol ondersteunen wij processen zonder onnodig inhoudelijk sturend op te treden. Wij brengen partijen samen, stimuleren afstemming, versterken bovenlokale samenhang en agenderen de Limburgse opgaven richting het Rijk en Europa. Daarbij werken wij vanuit gelijkwaardigheid met onze partners en zetten wij, waar mogelijk, in op continuïteit en langjarige samenwerking.

- **Kennismakelaar:** wij organiseren mogelijkheden om kennis op te halen, te delen en toe te passen. Ook ondersteunen wij het verspreiden en opschalen van goede voorbeelden

en effectieve interventies. Daarbij blijft het van belang dat wij zicht houden op wat er leeft bij inwoners, maatschappelijke organisaties, gemeenten, regio's en ministeries. Juist het leggen van verbindingen tussen deze partijen kan de provinciale rol versterken.

- **Financier:** de rol van financier blijft een belangrijk onderdeel van onze inzet, maar staat niet op zichzelf. Financiële ondersteuning is een middel om onze aanvullende, faciliterende en verbindende rol kracht bij te zetten en partners duurzaam te ondersteunen.

Indien gekozen wordt het advies te volgen voor deze rollen, is het van belang dat we werken vanuit maatwerk en we voldoende wendbaar blijven om aan te sluiten bij wat in de praktijk nodig is.

3. We bevelen aan om blijvend in te zetten op bestaande maatschappelijke opgaven

Sinds de start van de Sociale Agenda werken we aan verschillende maatschappelijke opgaven en aan duurzame partnerschappen. We adviseren om de bestaande inzet in de kern voort te zetten.

Uit de verkenning komen drie maatschappelijke hoofdlijnen naar voren: preventie en gezondheid, sociale cohesie en bestaanszekerheid. Binnen deze hoofdlijnen blijft aandacht bestaan voor onder meer jeugd, kwetsbare gemeenschappen en inwoners in een kwetsbare positie. Sport en bewegen zien wij daarbij als een fundament voor een gezonde leefstijl.

Daarnaast adviseren wij blijvend in te zetten op gebiedsgerichte aanpakken en samenwerkingen, met bijzondere aandacht voor de gebieden waar de opgaven het grootst zijn. Ook adviseren wij voort te bouwen op effectieve interventies en bestaande samenwerkingen die in de afgelopen jaren zijn opgebouwd.

4. We adviseren ruimte te houden om in te spelen op nieuwe kansen en luisteren daarbij naar behoeften uit de samenleving

De kern van onze maatschappelijke inzet is helder. Wij adviseren echter ook als organisatie te blijven luisteren naar onze partners en moeten we om kunnen gaan met maatschappelijke ontwikkelingen, kansen en uitdagingen die soms niet altijd te voorzien zijn.

Daarom wordt aanbevolen om de provinciale inzet wendbaar in te richten. Wendbaarheid kan daarbij als leidend principe dienen, binnen de richting van het overkoepelende doel: een gezondere generatie die zonder drempels kan deelnemen aan de Limburgse samenleving.

5. We adviseren te handelen als één integrale overheid en te werken op basis van vertrouwen met onze partners

We zijn blij met de brede waardering voor de provinciale inzet in het sociaal domein, maar sluiten onze ogen niet voor wat beter kan.

In de doorontwikkeling van de Sociale Agenda adviseren we daarom nog meer domein- en clusteroverstijgend werken en meer oog hebben voor de administratieve belasting van onze partners.

Dit betekent dat we streven naar het ontwerp en gebruik van eenvoudige en toegankelijke instrumenten en meer koppelingen zullen leggen tussen ons beleid en andere domeinen.

6. We adviseren samen met onze partners te blijven investeren in het bredere sociaal domein en onze organisatie hierop in te richten

De Provincie Limburg kan hierbij haar kennis, netwerk en financiële middelen inzetten om de gezondheid van Limburgers te versterken. We adviseren hierbij onze partners te stimuleren om, vanuit hun eigen mogelijkheden en middelen, samen met ons op te trekken om projecten mogelijk te maken.

Dit punt wordt bevestigd door onze duurzame partnerschappen en de verschillende zaken die al structureel geborgd zijn in de provinciale begroting. Denk aan de Brede Sociale Basisinfrastructuur, Kansrijke Start en de Gezonde Basisschool van de Toekomst. Hier staan wij voor.

7. We adviseren inzichtelijk te maken wat de impact van ons beleid is voor de Limburger

De afgelopen jaren hebben we ervaring opgedaan met meer datagedreven werken en het meten van de sociale effecten van beleid.

Dit is van belang om de inzet van publieke middelen te kunnen verantwoorden, Provinciale Staten goed te kunnen informeren over de voortgang en om ons beleid bij te kunnen stellen wanneer nodig. We zullen hierbij realistische doelen stellen en zoveel als mogelijk gebruik maken van openbare of eigen databronnen, zodat onze partners zich kunnen richten op hun kerntaken.

3.3 Mogelijke uitwerking van de borging van de provinciale rol en vervolg in de volgende bestuursperiode

Deze aanbevelingen leggen een basis voor eventuele structurele voortzetting van de provinciale rol, maar betekenen niet dat afzonderlijke activiteiten of subsidies voor de lange termijn zijn gegarandeerd. De concrete uitwerking van de inzet, de instrumenten en de financiële middelen vindt plaats bij de doorontwikkeling van de beleidskaders. Daarbij worden Provinciale Staten opnieuw betrokken bij de keuzes over de inhoud en uitvoering.

Afsluiting

In deze nota hebben we de geschiedenis van tien jaar Sociale Agenda bekeken en onze partners aan het woord gelaten over de provinciale inzet in het sociaal domein.

Deze verkenning wijst erop dat de maatschappelijke opgaven waarvoor wij ons gesteld zien (gezondheidsverschillen die generaties overstijgen, afnemende sociale cohesie en sociaaleconomische achterstanden) nog altijd actueel zijn. En vragen om een samenhangende en voorspelbare inzet van de Provincie Limburg.

De belangrijkste les daarbij is dat structurele borging van de Sociale Agenda dus niet alleen vraagt om een financiële verankering, maar ook om een heldere invulling van onze provinciale rol. Die ligt niet in het overnemen van lokale verantwoordelijkheden, maar in het verbinden van partijen, het versterken van wat werkt en in het agenderen van gedeelde opgaven.

De meerwaarde van structurele borging ligt daarmee in het bestendiger organiseren van de provinciale rol: partners meer duidelijkheid en voorspelbaarheid bieden, voortbouwen op opgebouwde kennis en samenwerkingsrelaties en de provinciale betrokkenheid op lange termijn herkenbaar maken. Dit betekent niet dat alle bestaande activiteiten of subsidies automatisch worden voortgezet.

Op basis daarvan hebben we een aantal aanbevelingen opgesteld voor de provinciale rol die gebruikt kunnen worden wanneer ons beleid in 2028 wordt doorontwikkeld. Zo kunnen we stap voor stap verder werken aan een sociaal en veerkrachtig Limburg waar we allemaal trots op kunnen zijn.

Ouderen doen samen gymnastiek in een gymzaal in Limbricht.

Bijlagen

Bijlage 1. Tabel met cijfers over de Effectmeting en monitoring Sociale Agenda Provincie Limburg 2018 (§ 1.2.1)

Onderwerp	Indicator / definitie	Nederland	Limburg	Noord-Limburg	Zuid-Limburg	Extra uitsplitsing / toelichting
Uitkerings-gerechtigden	Bevolking 19-64 jaar met uitkering, 2016	11,5%	14,4%	12,3%	16,8%	Parkstad: 19,5% [1]
Laaggeletterdheid	Percentage laag-geletterden, 2012	11,9%	12,3%	-	-	Limburg gedeelde 6e plaats [1]
Gezonde levens-verwachting	In goede ervaren gezondheid op 19-jarige leeftijd	46,6 jaar	-	46,1 jaar	43,2 jaar	Uitgedrukt in jaren, geen % [1]
Gezonde levens-verwachting	Zonder lichamelijke beperkingen op 19-jarige leeftijd	53,0 jaar	-	51,3 jaar	50,9 jaar	In jaren [1]
Gezonde levens-verwachting	In goede geestelijke gezondheid op 19-jarige leeftijd	56,2 jaar	-	56,2 jaar	51,8 jaar	In jaren [1]
Gezonde levens-verwachting	Zonder chronische ziekten op 19-jarige leeftijd	28,7 jaar	-	27,0 jaar	26,8 jaar	In jaren [1]
Kinderen met beperking	0-17 jarigen met lichamelijke en/of geestelijke handicap, 2015	-	3,4%	-	-	Rapport noemt Limburg als hoogste provincie [1]
Speciaal onderwijs	Leerlingen in speciaal onderwijs, 2015	-	3,7%	-	-	Limburg relatief hoogste van provincies [1]
Jeugdhulp	0-17 jarigen met beroep op jeugdhulp, 2015	-	10,9%	-	-	Limburg behoort tot hoogste provincies [1]
Voortijdig school-verlaten	Percentage VSV-ers, 2015	-	1,9%	-	-	Limburg enige provincie met stijging [1]
Alcohol jongeren	Jongeren die al eens alcohol dronken / aangeschoten of dronken waren	-	-	Rangorde: 5e	Rangorde: 3e	Geen expliciet % in samenvatting [1]
Drugs jongeren	Jongeren die drugs gebruiken	-	-	Rangorde: 11e	Rangorde: 5e	Geen expliciet % in samenvatting [1]
Eenzaamheid	19-29 jaar eenzaam, 2016	39,1%	-	37,5%	36,5%	Matig + ernstig + zeer ernstig [1]
Eenzaamheid	30-64 jaar eenzaam, 2016	43,2%	-	41,7%	39,2%	Matig + ernstig + zeer ernstig [1]
Eenzaamheid	65+ eenzaam, 2016	48,1%	-	49,4%	55,4%	Zuid-Limburg slechtste regio [1]
Zelfregie	Onvoldoende regie over eigen leven, 19+	ca. 14-15%	-	ca. 13-14%	ca. 17-18%	Afgelezen uit figuur [1]
Zelfregie	Onvoldoende regie over eigen leven, 65+	14,7%	-	17,7%	15,0%	Tekst en figuur lijken hier niet volledig consistent [1]

Bijlage 2. Vervolgmeting Sociale Agenda Provincie Limburg 2022 (§ 1.2.2)

Indicator	Gebied	Beginjaar/waarde	Eindjaar/waarde	Ontwikkeling
Start zwangerschapsbegeleiding vóór 10 weken	Nederland	63% (2012)	76% (2020)	+13 procentpunt [1]
Start zwangerschapsbegeleiding vóór 10 weken	Limburg	62% (2012)	76% (2020)	+14 procentpunt [1]
Laag geboortegewicht en/of vroeggeboorte	Nederland	16% (2012)	15% (2020)	-1 procentpunt [1]
Laag geboortegewicht en/of vroeggeboorte	Limburg	19% (2012)	16% (2020)	-3 procentpunt [1]
Jongeren ooit alcohol gedronken	Nederland	35% (2015)	32% (2019)	-3 procentpunt [1]
Jongeren ooit alcohol gedronken	Limburg-Noord	41% (2015)	35% (2019)	-6 procentpunt [1]
Jongeren ooit alcohol gedronken	Zuid-Limburg	43% (2015)	38% (2019)	-5 procentpunt [1]
Jongeren ooit dronken/aangeschoten	Nederland	28% (2015)	24% (2019)	-4 procentpunt [1]
Jongeren ooit dronken/aangeschoten	Limburg-Noord	32% (2015)	26% (2019)	-6 procentpunt [1]
Jongeren ooit dronken/aangeschoten	Zuid-Limburg	31% (2015)	29% (2019)	-2 procentpunt [1]
Jongeren roken wekelijks	Nederland	8% (2015)	4% (2019)	-4 procentpunt [1]
Jongeren roken wekelijks	Limburg-Noord	6% (2015)	3% (2019)	-3 procentpunt [1]
Jongeren roken wekelijks	Zuid-Limburg	6% (2015)	5% (2019)	-1 procentpunt [1]
Jongeren roken dagelijks	Nederland	5% (2015)	3% (2019)	-2 procentpunt [1]
Jongeren roken dagelijks	Limburg-Noord	4% (2015)	2% (2019)	-2 procentpunt [1]
Jongeren roken dagelijks	Zuid-Limburg	4% (2015)	3% (2019)	-1 procentpunt [1]
Jongeren ooit softdrugs gebruikt	Nederland	11% (2015)	9% (2019)	-2 procentpunt [1]
Jongeren ooit softdrugs gebruikt	Limburg-Noord	9% (2015)	6% (2019)	-3 procentpunt [1]
Jongeren ooit softdrugs gebruikt	Zuid-Limburg	12% (2015)	11% (2019)	-1 procentpunt [1]
Jongeren met jeugdzorg	Nederland	9% (2015)	10% (2020)	+1 procentpunt [1]
Jongeren met jeugdzorg	Midden-Limburg	n.b.	13% (2020)	hoger dan NL [1]
Jongeren met jeugdzorg	Parkstad	n.b.	13% (2020)	hoger dan NL [1]
Jongeren met jeugdzorg	Westelijke Mijnstreek	n.b.	13% (2020)	hoger dan NL [1]
Zorgkosten 0-19 jaar t.o.v. NL	Limburg	n.b.	+10% (2019)	hoger dan NL [1]
Zorgkosten 0-19 jaar t.o.v. NL	Parkstad	n.b.	+20% (2019)	hoger dan NL [1]
Eenzaamheid 19-29 jaar	Nederland	39% (2016)	46% (2020)	+7 procentpunt [1]
Eenzaamheid 19-29 jaar	Limburg-Noord	n.b.	40% (2020)	lager dan NL [1]
Eenzaamheid 19-29 jaar	Zuid-Limburg	n.b.	47% (2020)	hoger dan NL [1]
Eenzaamheid 30-64 jaar	Nederland	42% (2016)	46% (2020)	+4 procentpunt [1]
Eenzaamheid 30-64 jaar	Limburg-Noord	n.b.	45% (2020)	ongeveer NL [1]
Eenzaamheid 30-64 jaar	Zuid-Limburg	n.b.	49% (2020)	hoger dan NL [1]
Eenzaamheid 65+	Nederland	48% (2016)	49% (2020)	+1 procentpunt [1]
Eenzaamheid 65+	Limburg-Noord	n.b.	49% (2020)	ongeveer NL [1]
Eenzaamheid 65+	Zuid-Limburg	n.b.	52,8% (2020)	hoger dan NL [1]
Risico angststoornis/depressie 19-29 jaar, matig	Nederland	43% (2016)	49% (2020)	+6 procentpunt [1]
Risico angststoornis/depressie 19-29 jaar, hoog	Nederland	8% (2016)	10% (2020)	+2 procentpunt [1]
Risico angststoornis/depressie 19-29 jaar, matig	Zuid-Limburg	37% (2016)	49% (2020)	+12 procentpunt [1]
Risico angststoornis/depressie 19-29 jaar, hoog	Zuid-Limburg	7% (2016)	10% (2020)	+3 procentpunt [1]

Dit is een uitgave van de Provincie Limburg.

oktober 2026 | 2606 2579

Provincie Limburg
Limburglaan 10, 6229 GA Maastricht
Postbus 5700, 6202 MA Maastricht
+31 (0)43 389 99 99, postbus@prvlimburg.nl

www.limburg.nl

